

**Openingstoespraak Staatssecretaris Van Geel van VROM studiedag  
Handhaving van het omgevingsrecht Centrum voor Milieurecht, UvA  
op 9 december 2003**

Dames en heren,

Het kabinet waar ik deel van uitmaak hecht veel waarde aan een verantwoord beheer van de leefomgeving. In samenhang met het wonen, het werken en de infrastructuur, voor nu en later. Juist om die dynamische samenhang meer tot zijn recht te laten komen werkt dit kabinet aan één Nota Ruimte waarin de Ruimtelijke Hoofdstructuur wordt geschetst en zoveel mogelijk thema's met nationale consequenties voor het ruimtebeslag – denk bijvoorbeeld ook aan natuur, water en infrawerken - worden samengebracht.

Voor het verantwoord beheer van de fysieke omgeving bestaan regels, door u samengebracht onder de noemer “omgevingsrecht”. Het is een vooral in de jaren zeventig en tachtig van de vorige eeuw uitgedijd conglomeraat van regels uitgevaardigd door diverse ministeries en andere overheden. Stuk voor stuk zinnige antwoorden op maatschappelijke vragen en zorgen, maar samen verantwoordelijk voor veel stagnatie bij projecten en frustratie bij initiatiefnemers op tal van terreinen. De nieuwe Nota ruimte wil straks deze starheid bij ruimtelijke ontwikkeling doorbreken. Ondertussen geeft het huidige regelcomplex door zijn veelheid en interne wrijving nalevings- en handhavingsproblemen. Over dit laatste gaat het vandaag met name.

Regels hebben alleen zin wanneer ze ook worden nageleefd. Dat geldt dus ook voor de regels van het omgevingsrecht. In eerste instantie zijn burgers en bedrijven zélf verantwoordelijk voor die naleving. Voor het kabinet is dat niet alleen een juridisch uitgangspunt, maar ook een politiek standpunt. De eigen verantwoordelijkheid van de burger staat voorop.

Voor de handhaving op het gebied van wonen, ruimte en milieu zijn de gemeenten in de meeste gevallen verantwoordelijk. Dat was meer dan honderd jaar geleden ook al zo, toen er alleen nog maar een Hinderwet en een Woningwet bestonden. En het

is niet anders nu we ook een *Wet op de ruimtelijke ordening* hebben en een uitgebreid stelsel van bouw- en milieuregels.

Ik hoef de plaatsen Enschede, Volendam, Tiel en Maastricht, maar te noemen en u weet dat er aan die naleving en handhaving het nodige schort. De VROM-Inspectie treft bij tweedelijns toezicht steevast substantiële gebreken aan. Ondanks de primaire verantwoordelijkheid van burgers en bedrijven voor de naleving en de gemeenten voor de handhaving, kán ik dus niet achterover leunen. Het is immers niet alleen mijn taak en verantwoordelijkheid om nieuw beleid of nieuwe regels te maken. Ik moet ook de voorwaarden scheppen waaronder het beleid kan slagen en de regels worden nageleefd en gehandhaafd.

Voor een deel is dat een kwestie van heldere informatie en eenduidige communicatie over de regels, maar voor een ander deel zullen we moeten schrappen en de resterende onmisbare regels eenvoudiger, beter naleefbaar en handhaafbaar moeten maken. Daar horen ook voorstellen bij om de uitvoering te vergemakkelijken. Bijvoorbeeld door het invoeren van éénvormige, liefst elektronische, aanvraagformulieren.

Voor de sanering van bestaande regels maken we dankbaar gebruik van de kennis van de mensen uit het veld, de uitvoerders en handhavers van gemeenten en provincies. Nieuwe regelgeving moeten eerst de HUF-toets doorstaan. HUF staat – zoals u weet - voor handhaafbaarheids-, uitvoerbaarheids en fraudebestendigheid.

Naast vereenvoudiging van de regels is VROM bezig om het toezicht en de handhaving te verbeteren. Daarvoor lopen stimuleringsprojecten met namen als “Servicegericht werken” voor de bouwregelgeving en “Professionalisering van de milieuhandhaving”. Beide trajecten sluiten aan bij de overheidsbrede versterking van de handhaving.

Als gevolg van onder andere de ramp in Volendam en de aanbevelingen van de commissie Alders worden gemeenten wettelijk verplicht een Handhavingsbeleidsplan te maken en verslag te doen van hun handhavingsresultaten en het bouw- en woningtoezicht.

Alle handhaving begint bij bestuurlijke keuzen en het vrijmaken van mensen en middelen voor prioritaire zaken. Om bewust te kunnen kiezen is inzicht nodig in de risico's van het niet naleven en van het niet actief handhaven. "Programmatisch handhaven" heet dat.

De VROM-Inspectie geeft dat gestalte in haar Nalevingsstrategie. Zoals u weet voert de VROM-Inspectie een aantal landelijke toezichttaken zelf uit. Hoogste prioriteit krijgen die regels waar de naleving relatief slecht is en het mogelijk effect op veiligheid, gezondheid of duurzaamheid groot. U moet daarbij bijvoorbeeld denken aan het Besluit stralenbescherming of het Asbestverwijderingsbesluit.

Precies dezelfde beginselen van programmeren, uitvoeren, resultaten bijhouden en verbeteringen doorvoeren worden ook gehanteerd in het project Professionalisering van de milieuhandhaving. Gezamenlijk hebben alle overheden dat principe uitgewerkt in een set Kwaliteitscriteria voor handhavende organisaties op milieugebied.

Natuurlijk weet ik ook dat burgers met meer regels dan alleen die van VROM worden geconfronteerd. Wie zijn huis wil verbouwen of een bedrijfsgebouw wil stichten, heeft niet alleen een bouw- en milieuvergunning nodig. Vaak moeten er ook ontheffingen worden aangevraagd op een provinciale-, en een waterschapskeur. Nog veel ingewikkelder zijn de vereisten en vergunningen voor grote industriële projecten en stedelijke vernieuwing.

Overigens zijn de criteria vrijwel zonder uitzondering ook van toepassing op deze andere handhavingsterreinen van het omgevingsrecht. In de provincie Noord Brabant hanteren de diverse overheden de criteria ook op die brede manier. En onlangs is op grond van verbeterplannen in het hele land geconstateerd dat het mogelijk moet zijn om op 1 januari 2005 allemaal aan de afgesproken kwaliteit en professionaliteit te voldoen.

Een ander onderwerp, dat vandaag op uw agenda staat is de handhaving in internationaal verband. Materieel is de internationale component het sterkst aanwezig bij het milieurecht. Dat komt door de grensoverschrijdende effecten van verontreinigingen en afval, maar ook door de mogelijke invloed op de concurrentieverhoudingen tussen producenten in verschillende landen.

Internationale afstemming, samenwerking en kennisuitwisseling bij de milieuhandhaving is dan ook al jaren een bewuste strategie van de VROM-Inspectie. Nederland speelt zowel op Europees als mondiaal niveau een voortrekkersrol in de daarvoor bestaande gremia, zoals IMPEL en INECE.

Nog maar een paar weken geleden vond in Maastricht een grote bijeenkomst plaats van milieuhandhavers uit heel Europa, van binnen en buiten de EU. Bij zulke gelegenheden is steeds weer opvallend hoe de actuele thema's en dilemma's van het handhaven overal hetzelfde zijn, hoe verschillend de wetgeving en staatsinrichting in de landen ook zijn. Thema's als prioriteitsstelling, gedogen, en scheiding tussen vergunningverlening en handhaving spelen overal.

Tot slot. In ons kleine volle land werkt afzonderlijk beleid voor ruimtelijke ordening, wonen, milieu en andere thema's die beslag leggen op de schaarse ruimte steeds vaker verlamdend. De naleving en handhaving staan onder druk. Met integraal beleid op basis van de nieuwe Nota Ruimte willen we ruimtelijke ontwikkeling stimuleren, zowel voor rode functies als voor groene waarden.

Het omgevingsrecht zal zich niet alleen moeten richten naar het kabinetsstreven van minder en eenvoudiger regels, maar zich ook moeten aanpassen op deze meer integrale benadering. Burgers en bedrijven hebben geen boodschap aan de eisen die bestemmingsplan, bouwvergunning en milieuvergunning afzonderlijk stellen. Laat staan aan de verschillen tussen het rode, het grijze, het blauwe en het groene omgevingsrecht.

Een bredere integratie van het omgevingsrecht is daarom een wenkend perspectief. Zowel de natuur- en milieubeweging als de werkgeversorganisaties hebben er gezamenlijk voor gepleit. We moeten echter reëel zijn. Het is voorlopig al een hele opgave om het omgevingsrecht binnen de VROM-terreinen verder te integreren en harmoniseren. Daar is ook al veel resultaat te behalen. Opschonen, samenvoegen en vereenvoudigen van regels geeft ruimte voor betere naleving en effectiever handhaving. Door verdere professionalisering van de VROM-inspectie en de andere handhavingsorganisaties zal die ruimte steeds beter worden benut. Zo ontstaat tevens een goed uitgangspunt voor een verdergaande verbreding van het omgevingsrecht.

Ik wens u een vruchtbare studiedag.